

Politikai
röpiratok,

74.

74
518
WAHRMANN MÓR

Pest-lipótvárosi

képviselőjelölt beszéde

a janár 16-án, esti 7 órakor

a redout teremben

tartott

választási értekezleten.

Moriz Wahrmann's Rede

gehalten

im Redouten-Saale zu Pest

in der Conferenz der Leopoldstädter Wähler

am 16. Jänner 1869, Abends 7 Uhr.

6.

1869.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVENY-TÁRSULAT.

(Hold utca 4. sz.)

6170 007 65050

DE BALLAGI GÉZA.

TÉREY PÁL

ES

WAHRMANN MOR

BESZÉDE.

Reden

des

Paul Térey und Moritz Wahrmann.

A Pest-lipótvárosi választó polgárság már esti 6 óra előtt megtölté az értekezlet termét. Kevéssel 6 óra után a 80 előkelő polgárokból alakult Wahrmann-párt hiteiglenes bizottmánya az emelvényre lépven, annak elnöke *Térey Pál* úr következő lelkes szavakkal tett jelentést a bizottmány eddigi működéséről:

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or header.

A Terc-jelölésnek valódi példány
már az ő őrnagy megérkezése az érkezőkkel
már Kézdiváralja őrnagy a 30. században
székelyek által Wáradra a 30. században
előttantva az országban lévő minden
székelynek és minden más népet
székelyek és minden más népet
székelyek és minden más népet
székelyek és minden más népet
székelyek és minden más népet

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a signature or footer.

Tisztelt választási értekezlet!

Pártunk, midőn ezen politikai aktioba lépett, minden tettét a nyilvánosság ellenőrzése alá rendelte; a meghívók, a nagy politikai lapok, a kifüggesztett falragaszok fennen hirdették nem csak azt, hogy ma estve a lipótvárosi választók legszebb alkotmányos jogaik gyakorlatára e terembe gyülekezni fognak; hanem megnevezték egyszersmind azon férfit, kit ezen választási mozgalom ezéjául tűztek ki.

Ezen roppant részvét már maga igazolta eddigi eljárásunk korrektségét, mindazonáltal nem tartottam feleslegesnek, röviden bár, de mégis alapvonalozni azon elveket, melyek elvbarátainknál, s a 80-as ideiglenes bizottmánynál a választási mozgalom első megindításakor, a tulajdonképeni kiindulási pontokat képezték.

Leérkezvén a kormány rendelete a városhoz, az országgyűlés egybehívására szükségelt előmunkálatok megtétele végett: több lipótvárosi keresztyén választók előbb kisebb — majd tágasabb körökben azon elvi kérdések felett tanácskoztak, melyeket megállapítani és tisztázni kellett, mielőtt a dolog gyakorlati részének, azon második személyi kérdésnek megoldásához hozzáfoghattunk, t. i. hogy ki t léptessünk fel Lipótváros követjelöltjéül?

Az elvi kérdések fejtegetésénél e városrész specialis érdekei és sajtáságai oly praeg-nansan léptek előtérbe: hogy értekezleteink-

ben csakhamar azon egyhangu határozat hozatalára voltunk kényszerítve, mely abban állott, hogy képviselőjelöltünk csakis oly férfi lehet, ki a mellett, hogy a Deákpárt közjogi alapján áll, és a polgári osztályhoz tartozik, oly emelkedett kereskedelmi s pénzügyi szakismeretekkel is birjon, melyek őt képesítsék a mindennapiasságból kiemelkedve, magyar kereskedelmi testületünk fényét, dicsét valósággal emelni.

És midőn ebbeli elhatározásunkat elveink sorába igattuk, nem csak a helyi érdekeknek és viszonyoknak akartunk tömjénezní, hanem magasabb czélokat öleltünk át, melyek hordereje nem csak az országos érdekek határát verdesi, — hanem messze azokon túl az európai polgásodás színvonalán találja fel súlypontját.

Volt még egy harmadik tekintet is, mely tanácskozásaink folyamában szintén figyelmünket nagy mértékben magára vonta.

Azt hiszem, nincs köztünk senki, a ki ott, hol polgári jogok gyakorlatáról van szó, a vallási kérdést mérlegelné. Az ily eljárás nem a mi időnké, — s ha valaki mégis teszi, csak azt árulja el, hogy a feudális mult hagyományai-ból nem tudott kibontakozni.

Távol állott tehát bizonyára tőlünk, mintha a vallási elemet tanácskozásaink folyamában mértékadónak elismerhetnők; — de ép oly anynyira igaz az, hogy tekintettel lévén az általunk lakott városrészt népességére, — tekintettel lévén arra, hogy fővárosunk kiknek köszönheti nagyrész-

ben óriási előhaladását, — figyelmünket azon polgártársaink felé kellett fordítani, kiket csak az 1867. 17-ik 7. cikk vett be az alkotmány sáncaiba.

Ez indokok alapján kijelentettük azt, hogy ha a polgári jogok gyakorlásától évszázadokon át elzárt izraelita polgártársaink körében oly férfiura találunk, ki kerületünket a jövő országgyűlésen méltón képviselni kellő képességgel bír, ez esetben kijelentettük, hogy egy ily férfiú első s e g g e l b i r j o n ; — mert akkor épen ezen választásunk által tetteleg is bebizonyítandjuk azt, hogy az alig egy éve alkotott törvényt nem csak holt betűnek akarjuk tekintetni, hogy a törvényt nem csak azért hoztuk, hogy a mívelt világ további megrovása előtt kitérjünk, hanem azért hoztuk, hogy annak szellemét az első kinálkozó alkalommal testté alkossuk, — meglévén győződve előre is, hogy ezen hozzánk, a nemzethez méltó elhatározást az egész polgárisult világ tapsai fogják kíséreni.

Csak is az elvek tisztázása után tértünk át a s z e m é l y i kérdésre.

A Lipótváros sok érdemes polgárai sorából kellett választanunk.

De a választás nekünk könnyű volt, mert megállapított szilárd elvekhez alkalmaztuk eljárásunkat.

És mi megtaláltuk a férfit elvbarátaink sorában, ki mind azon megkívánt kellékekkel, tulajdonokkal valóságban bír is; — e férfiú :

ki a Deákpárt közjogi alapján áll,

ki pestvárosi születésű, és annak köztisztületben álló polgára,

ki a magy. keresk. testület fénye — kitűnősége,

ki avatott pénzügyi szakember,
 ki számos hazai intézetek, egyletek, kereskedelmi és
 pénzügyi vállalatok elnöke vagy tagja,
 ki egyszersemind nemes emberbarát — jó hazafi, és a
 műveltség magas fokán álló férfit :
 értjük **Wahrman Mór**.

Nem szólok Wahrman Mór urnak polgári erényeiről és
 demeuról — az egész tisztelt értekezlet ismerni fogja azo-
 kat. — Csak is bevégezni akarom még jelentésemet, előad-
 ván, hogy miután a bizottság Wahrman Mór urat e hó 8-án
 a követjelöltség elvállalására felhívta, ő küldöttségünk
 előtt körülbelül következőleg nyilatkozott :

„Nagy köszönettel és nagy hálával veszem a megtiszteltetést,
 melyben önök részesítettek. És hogy erre csekély személyemet je-
 lölték ki önök, annak tulajdonitom, hogy mind érdemekben mind
 tehetségben fölöttem álló jelöltekkel szemben bennem az ország-
 gyűlés által újabban kimondott jogegyenlőségi elv foganatosításá-
 nak akarnak kifejezést adni.

Én azonban, mint a Deák-párt határozott híve, megvallom,
 aggodalommal nézném a párt erejének szétforgácsolását. Ennélfogva,
 midőn kijelenteném, hogy megtisztelő bizalmuknak engedni haj-
 landó vagyok, ezt feltétlenül attól teszem függővé, hogy a Deák-
 párt központi bizottsága, mely magának egyebek közt kiválóan azon
 feladatot tűzte ki, hogy a Deák-párti jelöltek közt a kiegyeztetés kér-
 dését megoldja, mondom, attól teszem függővé, hova dönt ez ügy-
 ben a nevezett központi bizottság.

Itt nem lehet személyi kérdésről szó, s ha a központi bizottság
 engem tisztel meg a jelöltséggel, teljes készséggel elvállalom a ki-
 tüntetést. Ellenben bármelyik nagy érdemű ellenjelölt nevét írja fel
 a párt zászlajára, én azon zászlót becsületes, őszinte és csekély
 tehetségem szerint buzgó támogatással kísérendem.“

Ezen nemes és a valódi pártembert jellemző nyilatko-

zat az országos Deákpárt bizottmányában nagy elősmerésre igenis, de gyakorlati kivihetőségre azért nem talált, mert még az ideig más politikai párt ellenjelölt a Lipótváros részéről felállítván nem lévén, a központi bizottmány körén kívülnek találta a közvetlen vagy közvetett beavatkozást.

Ennek következménye az lett, hogy mi, a Lipótváros keresztyén választói, egyesülvén az időközben alakult izraelita bizottmánynyal — a Lipótváros értelmiségének nagy részét és a legelőkelőbb polgárokat megnyertük az elvnek — a személynek; összehívtuk mai napra összes elvbarátainkat a végből, hogy nyilatkozzanak eljárásunk felett, — és ha helyeslik az előadottakat, — ha mind az elv, mind pedig az általunk ajánlott személyiség osztatlan tetszésökkel találkoznék: — hívnök meg most mindjárt küldöttségileg Wahrmann Mór urat körünkbe, kikiáltván őt követjelöltünknek.

Küldöttség neveztetett ki, mely egy negyedóra után Wahrmann Mór urral a terembe lépvén, szünni nem akaró éljenekkel fogadtatott.

Wahrmann úr ezután következő beszédet intézett választóihoz:

Tisztelt gyülekezet!

Annyira meghatva és megindítatva állok itt önök előtt, tisztelt uraim, hogy alig találok szavakat, melyekkel irántam nyilvánuló bizalmuknak ezen kitüntető tanusításáért legforróbb és legőszintébb hálámat kifejezzem.

Szerénytelenség volna tőlem, ha ezen kitüntést csekély személyemnek és gyenge tehetségeimnek tulajdonítanám. Széles e hazában ezren vannak a parlamentarismusban megedzett bajnokok között, kik lángoló hazaszeretetüknek, mély belátásuknak és jeles képzettségüknek számos és kitűnő tanujeleit adták; kik bő tapasztalataik és ernyedetlen fáradozásuk által már régen kiérdemelték azt, hogy az ország bármely választó kerületének kö-

vet-jelöltjeiül felléptettessenek; és van fővárosunkban is száz meg száz kitünő tehetségű polgár, kik a közügy érdekében már is sikeresen működtek és polgártársaik elismerésére számot tarthatván, az általános bizalom bennök központosul. És mind e mellett önök, tisztelt uraim, ezen fényes nevek mellőzésével és kitünő férfiak háttérbe szorításával szerény, alig ismert nevemet tűzték ki mint jelöltjüket; engemet, kinek eddigelé sem alkalma, sem joga nem volt az országos közügy terén működni, és ahhoz tehetségeivel s iparkodásával hozzájárulhatni; ime engemet akarnak a bizalom ezen legfényesebb jelével kitüntetni, midőn követjelöltjük gyanánt kiszemelték és képviselőjüknek megválasztani ohajtanak.

Ha önök, tisztelt uraim, azon kitünő hazafi helyére, ki eddigelé Pest Lipótvárosát a törvényhozó testületben képviselte, kinek neve akár mint íróé, akár mint bölcs politikusé, mint pártunk egyik legtevékenyebb és legérdemesebb bajnokáé hármassal dicsfényben ragyog, kinek tiszta jellemmel párosult tántorithatlan hazafisága és terjedelmes műveltség-

gel karöltve járó szakavatottsága e hon határain túl is elismerésnek örvendnek, — mondom — ha ezen férfiú helyébe engemet, az egyszerű és igénytelen kereskedőt akarnak választani: akkor ezen cselekvény okait nem önmagamban, hanem azon körülményben vélem feltalálhatni, hogy tudvalevőleg három specialis szempontra voltak különös figyelemmel követjelöltjük kitűzésében, és hogy azon szívélyes és elnéző véleményben voltak, miszerint épen az én igénytelen személyem az, melyben ezen hármas mérvadó irány központosul.

Engedjék meg azért, tisztelt uraim, hogy ezen három szempontot rövid körvonalozással önök előtt ecsetelhessem.

Édes hazánkban 1848-ig tudvalevőleg aristokratikus kormányforma uralkodott. A polgári osztály, az oly szükséges középrend, a kereskedelmi és ipartestület nem létezett, mint politikai tényező nem szerepelt. A dicső 48-ki törvényhozás a helyzetet megváltoztatta, s a kor igényeinek megfelelően, tökéletesen átídomitá a magyar állami alkotmány formáját. Az aristokratikus rendi képviselő helyébe a demokratikus alapra fektetett orsz. választási képv. rendszer lépett. Midőn ez örökké felejthetlen év első felében a jog-

egyenőség és szabadság elve egész Európában diadalra jutott és világrésztünk magasztos eszméivel bejárta, nálunk is az összes nép kezébe adatott a politikai jogok gyakorolhatása; de a nemzet ezen jogaival 18 sanyaruságos év alatt nem élhetett, míg végre az 1848-iki szent törvények ismét helyre nem állították. Ezen utolsó két évtizedben a polgári osztály nagy jelentőséget nyert; kereskedelem és ipar virágozni kezdtek, városaink népessége, vagyonossága és értelmisége napról napra növekedett, és így általánosan azon eszme jutott érvényre, hogy a polgári osztálynak, mely eddigelé, ugyszólván, képviselve sem volt törvényhozóink testületében — ezentúl szent kötelessége jogaival élni, melyekre az ország felvirágzása körül szerzett érdemeiért kétségbe vonhatlan igényei vannak.

Ezen eszme elfogadása által, ezen kerület választóinak nagy része azon meggyőződésre jutott, hogy most, midőn közjogi kérdéseink legnagyobbrészt már eldöntettek — és így nem minden képviselőnél okvetlen szükséges, hogy mély közjogi tudomány s szakavatottsággal birjon, — a képviselőszékbe egy egyszerű polgárt ültessenek; polgárt a szó legszorosabb értelmében, olyan egyént, ki osztálya és sorsosai kívánalmait és szükségleteit jobban ismeri, mint azon kitünő férfiak, kik születésük valamint eddig követett pályájuk folytán nem igen szereztek maguknak alapos tájékozást a kereskedelem s ipar terén és kellő felfogást ezen két osztály szükségleteiről. Ezért önök nem elégednek meg azzal, hogy polgárt válaszszanak, önök még egy másik szempontból kiindulva — kereskedő által ohajtanak képviseltetni.

Két, három évtized előtt a kereskedők és iparosok osztálya szeretett hazánkban még igen jelentéktelen volt. Politikai befolyásáról, mely kevéssel volt több a semminél, már fentebb szólottam, és bizonyos, hogy annak hiánya az alkotmány akkori formájából eredt. — De még társadalmi tekintetben sem birt szerepet játszani; szóval, semmi tekintélyre nem vergődhetett egyrésztől azon általános ellenszenv folytán, mely a nemzet nagy részében minden közönségesebb kereseti törekvés irányában egész addig tápláltott, míg halhatlan nagy Széchenyink az ő uttörő reformjaival e téren is helyesebb nézeteket juttatott érvényre; másrésztől azon körülmény folytán, hogy a kereskedők és iparosok csaknem kizárólag más vallás és nemzetbeliek voltak, mint a nemzet zöme, és azért igen is alárendelt állásra voltak kárhoztatva.

Mennyire változtak a körülmények azóta! A jobb sort érdemelt és dicsőséges 48-ki szabadságharczra következő években minden politikai mozgalom megszűntével, szegény hazánkat tespedésben láttuk. Az országnak legkiválóbb erői passivitasban maradtak, visszavonult mindenki a cselekvés teréről, ha hazája ellen működni nem akart; és valamint az egyetlen fia halálát sirató anya étel, italról megfejtkezve, csak fájdalomnak él, — így a nemzet is siratta szabadságának vesztét és a fentartására szükséges lépésekről megfeledkezett. Egyedül a kereskedői és az ezzel rokon iparos elem volt az, mely bár hasonlólag érezte a hazánkon ejtett sebek fájdalmát, mint bármely a hazaszeretettel monopolizálni akaró rend, — nyugalomra még sem kárhoztat-

hatta magát; — mert a szegénynek — és nagyon is szegények voltunk mi akkor — nem lehet, nem szabad egészen fájdalmának átadni magát, neki keresnie kell és ugyanazon perczen a munkához sietni, melyben egyetlen gyermekét sirba temetnie kellett. Mi kereskedők így cselekedtünk; a legmélyebb fájdalom perceze alatt munkáinkhoz vissza siettünk és dolgoztunk. Lebilincselve a bécsi kormány által, minden kereseti eszköztől megfosztatva, minden törekvésünkben akadályoztatva, minden akadály, minden nehézség daczára — haladtunk. A vállalkozási szellem, egyoldalú törvények által letartva és gyakran csiráiban megfojtva, mindig újra ébredt és erejét megkisérté. Az egész külföld részéről bal felfogásban részesülve, igazságtalanul elítélve, még sem lankadtunk el, s törekvéseinknek új utat törve, új tért nyitottunk. Ezen küzdelmek közepette a kereskedők eddig megvetett osztálya, az ország haladásának és felvirágzásának egyik legtekintélyesb tényezőjéül nőtte ki magát. Nem szerénytelenség, ha önmagunkat dicsérve, ezenel nyiltan kijelentem, hogy Magyarország kereskedői és iparosai, részestülvén az utolsó években érvényre jutott hazai kormány áldásában és a változott idők kegyét ügyesen felhasználván, ma Európa bármely kereskedői testületével hátrán megmérkőzhetnek. Vállalkozási szellemünk, értelmiségünk, tevékenységünk, vagyonosságunk és kereskedelmi becsületünk ma egész Európában szép elismerésnek örvend, és az országnak felvirágzása, a föld értékének emelése, a nemzeti vagyon gyarapodása nem kis részben — más factorokat nem kicsinyeivén — kereskedőinknek és iparosainknak köszönhető. Ezen tekintélyre vergődött osztálynak megvannak az ő saját érdekei, oly érdekek, melyek a hon

többi polgárainak érdekeivel nemcsak hogy össze nem üt köznek, hanem ugyszólván identicusok ; de melyek fontossága mind e mellett nem annyiban ismertetik el a hon egyéb polgáraitól, mint részünkről, kik ezen elismerést szükségesnek véljük. Ohajtandó tehát, hogy ezen érdekek a törvényhozói testületben szakavatott képviselőkkel birjanak ; kívánatos, hogy a törvényhozás munkájában, magán, kisebb vagy nagyobb részvény-iparvállalatok élén álló kereskedők és iparosok részt vegyenek.

Egy igen jeles publicistától a minap azt hallottam, hogy a kereskedelmi elem érdekeit nem kereskedők is csak oly sikeresen képviselhetik, hacsak a szükséges közigazgatási és egyéb mercantil tudományok- és ismeretekkel birnak, mint bármely szakavatott kereskedő — és e szerint nem okvetlen szükséges az, hogy kereskedők választassanak be a törvényhozásba.

Ez téves nézet. Eszem ágában sincs, hogy a közigazgatási tudomány fontosságát és jelentőségét kicsinyelném, mert jól tudom, hogy a tudomány : a gyakorlat legjobb mestere, leghitelesebb tanára. De valamint a gyakorlati élet a tudomány buvárkodásait használja irányadókul, ugy a tudomány sem állhat fenn, ha a gyakorlati élet tapasztalatait tekintetbe nem veszi. Az elmélet és gyakorlat párosulása a legszebb eredményeket szüli, és a törvényhozás bármily irányra akarjon kihatni, a practicus férfiú észrevételeire nem kevésbé szorult, mint a theoreticus rendszereire és szabályaira, ha a hozandó törvényekkel az igazság eszméjének és életszükségleteinek egyaránt akar megfelelni.

Ennélfogva, igénytelen egyéni nézetem szerint, practicus kereskedők jelenléte s a törvényhozásban való közreműködése nemcsak méltányos és igazságos, de multhatlanul szükséges is.

A harmadik szempontot, melynek figyelembe vételét önök szükségesnek vélik, csak röviden akarom felemlíteni. Az épen lefolyt országgyűlés, az egyenjogusítás szent ígétjét hirdetve, és az addig követett felekezeti türelmetlenséggel szakítva, lerombolta azon korlátokat is, melyek e haza Mózes vallásu polgárait a hon egyéb polgáraitól elkülönítették. Önök e magasztos ige megtestesülését ohajtva, az 1867-iki XVII-ik törvényezikkbén szentesített eszmét fogantatosítani akarják s bebizonyítani, hogy a válaszfalak nemcsak a papiron, hanem tényleg is leromboltattak. E városrész választóinak egyik része nem tartja szerénytelenségnek, hogy ujonnan nyert törvényes jogával egy saját hitfelekezeti irányában éljen, másik része pedig méltányosnak tartja azt, hogy ezt nemeskeblűleg elősegítse. Ha önök, tisztelt polgártársaim, ezen fényes joguknál fogva meg-tisztelt bizalmukban csekély személyemet akarják részesíteni, engem országos képviselőül megválasztván, én csekély tehetségeim érzetében nehéz szívvvel de jó akaratom és törekvésem öntudatából meritett bátorsággal nyilatkozom oda, hogy nem annyira a fényes kitüntetésben részesülni, mint inkább hazafiui kötelességeket akarok teljesíteni, midőn ezennel késznek nyilatkozom az országos képviselői jelöltséget magamra vállalni.

Jól tudom, hogy e nyilatkozatom folytán politikai hitvallomásomat kellene önök előtt letenni.

Én nem vagyok oly szerencsés helyzetben, hogy politikai előletemre hivatkozhattam, hogy mint sok más képviselő jelölt, kinek alkalmá volt eszméit már gyakrabban fejtegetni választói előtt, ezekre utalva, akkép kielégíthessem önöket, hogy azt mondjam: olyan leszek mint eddigelé voltam! Még azon előnyös helyzetben sem vagyok, hogy a jövő országgyűlésen valószínűleg szőnyegre kerülendő főkérdésekre nézve már is tájékozva lehessenek, hogy azok érdemleges fejtegetésébe már is bocsátkozhattam és felőlük már is változhatlan és indokolt véleménynyel előállhattam. Hivatásom nem engedte meg azt, hogy a politikával eddigelé tüzetesebben foglalkozhattam, s így csak egész általánossággal s vázlatosan fejezhetem ki azon eszméket és elveket, melyek engem az országos ügyek megítélésében eddigelé vezéreltek, és netaláni elintézésében ezentúl vezérelni fognak.

Én szintugy, mint feltevésem szerínt önök, tisztelt polgártársaim, — a Deák-párt e m b e r e és h i v e v a g y o k. Minthogy pedig e párt a jövő országgyűlés teendőire vonatkozólag kimerítő programot még nem bocsátott ki, ezzel egyáltalában a jövőre vonatkozólag igen keveset mondtam; de a multa nézve egész határozottsággal kijelentem, hogy az utolsó országgyűlés vívmányait méltányolom, az általa teremtett intézményekkel egyetértve azokhoz minden erővel ragaszkodom, főkép és legkiválólag azt fejezván ki ezennel, hogy a kiegyenlítés kérdését az utolsó országgyűlés törvényei által véglegesen megoldottnak tekintem, bár az általa teremtett alapot, mint hazánk bölcse Deák Ferencz maga is kinyilatkoztatá, nem

ugyan a legtökéletesebbnek, de a körülmények közt egyedül lehetségesnek és elviselhetőnek tartom. Ebből kiindulva, nagyobb tökélyre fejleszthetjük alkotmányunkat; de ezt meg-ingatni egyáltalában nem szabad.

Elismervén tehát, hogy a közjogi kérdések tökéletesen megoldottaknak tekintendők és új vita tárgyát nem képezhetik, azt hiszem, hogy a jövő országgyűlésre más nagy munka vár, és ez: a szomorú múlt által ejtett sebek orvoslása, az elhanyagoltak és a mulasztások kipótlása, valamint a kor szellemével karöltve járó reformok foganatba vétele.

Engedjék meg, hogy e kérdésekre nézve nézeteimet egész általánosságban előadhassam.

Azt hiszem, hogy az állam főfeladata: összes polgárait minél szabadabbakká, a szó magasabb értelmében minél tökéletesebbekké, s így minél boldogabbakká tenni.

A szabadság, csak úgy puszta szó szeréni értelemben sem az államra, sem az azt alkotó egyénekre nézve nem elégséges még; — szükséges, hogy azt fentartani és biztosítani is képesek legyünk. Ez hatalmat igényel, mely nem egyéb, mint az anyagi és szellemi erők összhangzatos fejlesztése, in ultima analysi, szellemi tökélylyel párosult anyagi jólét.

Szükséges tehát, hogy mivelődjünk és vagyonosodjunk, minélfogva minden erőnkkel és móddal e cél elérésére kell törekednünk. Minden a jövő országgyűlés elé terjesztendő törvényjavaslaton ezen eszme huzódjék át vörös

fonalként, s adja Isten, hogy az ország összes törvényhozása csak is ezen eszmékért hevüljön fel.

Igazságszolgáltatásunk javítása és egyszerűsítése, kereskedelmi és más üdvös törvények hozatala, a törvényhatóságok és községek szervezése, a népnevelés és magasabb tudományos intézetek a kor szelleméhez képest való átidomítása, illetőleg minden rendbeli iskolák szaporítása, a létezők gyarapítása, a szépművészetek pártfogolása és istápoltatása, a honvédrendszer tökéletesítése, utak és csatornák készítése, vasuti hálózatunk kiépítése, kereskedelmi szövetségek és szerződések kötése, a nyers- és ipartermelés támogatása, nagyobb adóterhek könnyebbitése, ezek igazságosabb elosztása, improductiv kiadásaink csökkentése, bevételeink szaporítása, fővárosunk emelése és szépítése, — mind ezen igyekezetek nem egyebek, mint egyes utak, melyek a közösen elérni kívánt üdvös cél felé vezérelnek.

Hogy szavazandok mind ezen kérdésekben, ezt önök, tisztelt uraim, már is előre tudhatják. Mind azon körökben, melyekben eddig működtem, mindig és mindentűtt a szabadelvűség és haladás zászlójához esküvém, s a haladás és szabadelvűség eszméjétől soha el nem pártolandok.

S ezek után — köszönetet mondva önök szives türelmeért — engedjék meg, hogy összefűzhessem egész politikai hitvallomásomat halhatatlan Kölcsseink páratlan versébe :

„Hass! Alkoss! Gyarapits;
S a haza fényre dertül.“

Adja az ég, hogy még nemzedékünk élvezhesse e fény derűjét; részemről legboldogabbnak érzem majd magam, ha hivatta leendek ezen ohajtott szebb jövőt csak legparányibb részben is előmozdítani.

Fogadják, tisztelt uraim, ismételve mély hálám kifejezését.

Schon vor 6 Uhr Abends füllten die Wähler der Pest-Leopoldstadt den Berathungsaal. Nachdem das aus 80 hervorragenden Bürgern gebildete provisorische Comité der Wahrman-Partei wenige Minuten nach 6 Uhr auf der Erhöhung Platz genommen, ergriff der Präsident Paul Téren das Wort, und gab in Folgendem Rechenschaft von dem bisherigen Wirken des Ausschusses:

Geehrte Wahlversammlung!

Als unsere Partei in die uns beschäftigende politische Aktion getreten, setzte sie jede ihrer Thaten unter die Kontrolle der Oeffentlichkeit; die Einladungen, die politischen Tagesblätter, die ausgehängten Anzeigen verkündeten nicht nur laut, daß sich die Wähler der Leopoldstadt heute Abends in diesem Saale zur Ausübung eines ihrer schönsten konstitutionellen Rechte versammeln, sondern sie nannten auch den Mann, dessen Wahl diese Wahlbewegung sich zum Ziel gesetzt.

Diese außerordentliche Theilnahme, die wir nun sehen, rechtfertigt schon selbst die Korrektheit unseres bisherigen Vorgehens; dennoch habe ich es nicht für überflüssig gehalten, wenn auch nur kurz, die Ideen zu skizziren, welche bei unseren Gesinnungsgenossen und bei der 80er Kommission im Anfange der Wahlbewegung die eigentlichen Ausgangspunkte gebildet haben.

Als die Verordnung der Regierung, die Vorarbeiten zur Wahl der Reichstagsdeputirten zu beginnen, der Stadt kundgegeben wurde: beriethen sich mehrere christliche Wähler der Leopoldstadt erst in kleinen, dann in größeren Kreisen über die Prinzipienfragen, die wir zu bestimmen und in Ordnung zu bringen hatten, ehe wir zur Lösung der zweiten persönlichen Frage, des praktischen Theiles der Sache, schreiten konnten, d. h. wen wir als Wahlkandidaten in der Leopoldstadt auftreten lassen sollten? —

Bei der Behandlung der Prinzipienfragen traten die speziellen Interessen und Eigenschaften dieses Stadttheiles so prägnant in den Vordergrund, daß wir bei unseren Verhandlungen genöthigt waren, den einstimmigen Beschluß zu fassen, daß unser Wahlkandidat nur ein solcher Mann sein könne, der dabei, daß er auf der staatsrechtlichen Basis der Deakpartei steht, und zur Bürgerklasse gehört, auch noch solche kommerzielle und finanzielle Fachkenntnisse besitzt, die ihn befähigen, sich der Alltäglichkeit zu entziehen, und den Glanz und Ruhm der ungarischen Kaufmannschaft in Wahrheit zu heben. —

Und wenn wir diese unsere Entscheidung in die Zahl unserer Prinzipien aufgenommen haben, geschah das nicht, um bloß den Lokalinteressen und Verhältnissen Rechnung zu tragen, sondern wir trugen uns mit höheren Plänen, deren Tragweite sich nicht bloß auf die Nationalinteressen erstreckt sondern ferne von ihnen, im Niveau der europäischen Zivilisation ihren Schwerpunkt findet.

Es war noch eine dritte Rücksicht, welche im Laufe unserer Berathungen unsere Aufmerksamkeit im hohen Grade auf sich gezogen.

Ich glaube, es ist Niemand hier, der dort, wo von Ausübung der politischen Rechte die Rede ist, die religiöse Frage in Erwägung ziehen sollte. — Ein solches Verfahren gehört nicht unserer Zeit an — und wenn Jemand dies dennoch thut, verräth er damit nur, daß er sich aus den Traditionen der feudalen Vergangenheit nicht herauswickeln konnte.

Ferne stand es daher gewiß von uns, das religiöse Element im Laufe unserer Verhandlungen als ausschlaggebend anzuerkennen; aber ebenso wahr ist es, daß, in Rücksicht auf die Bevölkerung unseres Stadttheiles, — in Rücksicht darauf, wem unsere Hauptstadt größtentheils seinen riesenhaften Aufschwung zu

verdanken habe, — wir unsere Aufmerksamkeit jenen Mitbürgern zuwenden müssen, die erst der 17. Artikel des Jahres 1867 des Segens der Verfassung theilhaftig werden ließ.

In Folge dieser Beweggründe erklärten wir, daß wenn es uns gelingen sollte, in den Reihen unserer von dem Genuß der politischen Rechte seit Jahrhunderten ausgeschlossenen Herren Mitbürger einen Mann zu finden, der die Fähigkeit besitzt, unseren Stadttheil im künftigen Reichstage würdig zu vertreten, daß ein solcher Mann den Vorzug haben sollte, denn durch diese unsere Wahl werden wir thatsächlich beweisen, daß wir das kaum vor einem Jahr gebrachte Gesetz nicht nur als todtten Buchstaben betrachten, um dadurch den fernereren Vorwürfen der gebildeten Welt auszuweichen, sondern daß wir es deshalb gebracht haben, damit wir dessen Geist bei der ersten sich darbietenden Gelegenheit ins Fleisch und Blut übergehen lassen, indem wir im Voraus überzeugt waren, daß der Applaus der gesammten zivilisirten Welt diesen, der Nation würdigen Entschluß begleiten werde.

Nur, nachdem wir mit den Prinzipien im Reinen waren, gingen wir zur persönlichen Frage über.

Wir hatten aus der Reihe der vielen würdigen Bürger der Leopoldstadt zu wählen!

Aber die Wahl war uns leicht, denn wir verfahren nach streng bestimmten Prinzipien. —

Und wir fanden auch in den Reihen unserer Gesinnungsgenossen den Mann, der all die verlangten Eigenschaften und Vorzüge in Wahrheit besitzt; dieser Mann,

der auf der staatsrechtlichen Basis der Deakpartei steht,
 der in Pest geboren und ein in allgemeiner Achtung stehender Bürger dieser Stadt ist,

der den Glanz und Ruhm der ungarischen Kaufmannschaft bildet,

der ein geschickter Finanzmann ist,

der Präsident oder Mitglied zahlreicher vaterländischer Institute, kommerzieller und finanzieller Unternehmungen ist, der, zugleich ein edler Menschenfreund, ein guter Patriot, auf einer hohen Stufe der Bildung steht:

wir meinen Moriz Wahrmann. —

Ich rede nicht von den bürgerlichen Tugenden und Verdiensten des Herrn Wahrmann — die geehrte Wahlversammlung wird sie ja ohnedies kennen. — Ich will meinen Bericht beenden, indem ich erwähne, daß, als die Kommission Herrn Wahrmann am 8. d. M. zur Annahme der Wahlkandidatur aufforderte, er darauf beiläufig folgende Antwort erließ:

„Mit großem Dank empfangen Sie die Ehre, die Sie mir zu Theil werden ließen. Und daß Sie dazu meine geringe Person ausersuchen haben, schreibe ich dem Umstande zu, daß Sie in meiner Kandidatur, gegenüber anderen mir sowohl an Fähigkeiten als auch an Verdiensten überlegenen Kandidaten, das neulich durch den Reichstag ausgesprochene Gleichberechtigungsprinzip in Anwendung bringen wollten.

Ich gestehe aber, daß ich als entschiedener Anhänger der Deákpartei nur ungern eine Zersplitterung der Kräfte dieser Partei sehen würde. Wenn ich also erklären sollte, daß ich Ihrem ehrenvollen Vertrauen Folge leisten will, müßte ich dies unbedingt davon abhängig machen, daß das Zentralkomitee der Deákpartei, welches sich unter Andern auch vorzüglich die Aufgabe gestellt hat, unter den Kandidaten der Deákpartei die Einigkeit aufrecht zu halten, auch in dieser Angelegenheit sein Votum abgebe.

Hier ist von keiner persönlichen Frage die Rede, und wenn

das Zentralkomit6 mich mit der Kandidatur beehrt, nehme ich mit v6lliger Bereitwilligkeit die Auszeichnung an. — Soll aber die Partei auf ihre Fahne den Namen welches w6rdigen Gegenkandidaten immer schreiben, so werde ich dieser Fahne mit ehrlicher und meinen geringen F6higkeiten gem66 eifriger Unterst6tzung folgen.

Diese edle und den wahren Parteimann kennzeichnende Erkl6rung fand bei dem Central=Comit6 der De6ktpartei gro66e Anerkennung, aber keine praktische Ausfuhrbarkeit; denn, da bis zu dieser Zeit ein Gegenkandidat einer anderen politischen Partei von Seiten der Leopoldstadt nicht aufgestellt war, hielt das Central=Comit6 eine direkte oder indirekte Einmischung in die Wahl f6r einen Schritt, der nicht zu seiner Kompetenz geh6rt.

Die Folge davon war, da6 wir, die christlichen W6hler der Leopoldstadt, uns mit der unterdessen constituirten israelitischen Kommission vereinigten, einen gro66en Theil der Intelligenz und die vornehmsten B6rger der Leopoldstadt dem Principe und der Person gewannen; wir riefen auf heute unsere gesammten Gesinnungsgenossen zusammen, damit sie sich 6ber unser Vorgehen 6u6ern, — und, wenn Sie das Vorgetragene billigen, — wenn sowohl das Princip, als auch die von uns empfohlene Pers6nlichkeit, Ihren ungetheilten Beifall haben, k6nnten wir schon jetzt durch eine Deputation Herrn M. Wahrmann in unseren Kreis rufen, indem wir ihn zu unserem Kandidaten delegiren. (St6rmisches, langes Eljen!)

Nun wurde eine Deputation ernannt, welche nach einer Viertelstunde, mit Herrn Moritz Wahrmann an ihrer Spitze, in den Saal tretend, mit nicht enden wollendem Eljen=Rufen empfangen wurde.

Moritz Wahrmann hielt sodann an seine W6hler folgende Rede:

Geehrte Versammlung!

So tief ergriffen und bewegt stehe ich hier vor Ihnen, meine Herren, daß ich kaum Worte finde, um Ihnen für den auszeichnenden Beweis Ihres sich für mich kundgebenden Vertrauens meinen heißesten und aufrichtigsten Dank aussprechen zu können.

Es wäre eine Unbescheidenheit von mir, wenn ich diese Auszeichnung meiner geringen Person und meinen schwachen Fähigkeiten zuschreiben wollte. In diesem weiten Vaterlande gibt es unter den im Parlamentarismus gestählten Kämpen viele, welche zahlreiche und glänzende Beweise ihrer glühenden Vaterlandsliebe, ihrer tiefen Einsicht und ihrer hervorragenden Begabung gegeben, welche durch ihre reichen Erfahrungen und rastlosen Bemühungen es bereits längst verdient, in was immer für einem Wahlbezirke des Landes zu Deputirten kandidirt zu werden — und auch unsere Hauptstadt besitzt hunderte und hunderte hervorragend befähigter Bürger, welche auch bereits mit Erfolg im öffentlichen Interesse gewirkt, und in denen sich als Anerkennung ihrer Mitbürger das allgemeine Vertrauen konzentriert. Und trotz alle dem haben Sie, geehrte Herren, mit Umgehung dieser glänzenden Namen, und indem Sie diese hervorragenden Männer in den Hintergrund drängten,

meinen bescheidenen, kaum gekannten Namen als den Ihres Kandidaten aufgestellt; mich, der bisher weder die Gelegenheit noch das Recht hatte, auf dem Gebiete der öffentlichen Landes-Angelegenheiten wirken zu können und diesen Angelegenheiten seine Fähigkeiten und seine Bestrebungen zu weihen; — Sie wollen mich durch diesen glänzendsten Beweis des Vertrauens auszeichnen, da Sie mich zu Ihrem Reichstags-Kandidaten ausersehen und mich zu Ihrem Vertreter zu wählen wünschen.

Wenn Sie, geehrte Herren, an die Stelle jenes ausgezeichneten Patrioten, welcher bisher die Leopoldstadt der Stadt Pest in der Legislative vertrat, dessen Namen die dreifache Glorie des Schriftstellers, des weisen Politikers und eines der thätigsten und verdienstreichsten Kämpen unserer Partei umstrahlt, dessen mit einem reinen Charakter gepaarter unerschütterlicher Patriotismus, dessen mit einer ausgebreiteten Bildung verbundenen Fachkenntnisse sich auch außerhalb der Grenzen dieses Vaterlandes der Anerkennung erfreuen, — wenn Sie, sage ich, an die Stelle dieses Mannes mich, den einfachen und anspruchslosen Kaufmann wählen wollen, so glaube ich die Ursachen dieser Handlung nicht in mir selbst, sondern in dem Umstande auffinden zu können, daß Sie bekanntlich bei der Aufstellung Ihres Kandidaten Ihre besondere Aufmerksamkeit auf drei spezielle Gesichtspunkte richteten und daß Sie die gütige und nachsichtige Meinung hatten, daß gerade meine geringe Per-

son diejenige sei, in welcher sich diese maßgebenden Richtungen konzentriren.

Gestatten Sie mir daher, geehrte Herren, diese drei Gesichtspunkte in kurzen Umrissen vor Ihnen zu skizziren.

In unserem lieben Vaterlande hat bekanntlich bis zum Jahre 1848 die aristokratische Regierungsform geherrscht. Die Bürgerklasse, der so nothwendige Mittelstand, die Handels- und Gewerbekörperschaft haben nicht existirt und als politischer Faktor keine Rolle gespielt. Die ruhmreiche 1848ger Legislative hat die Situation ungeändert und die Verfassung des ungarischen Staates, den Anforderungen des Zeitgeistes entsprechend, vollständig umgestaltet.

An die Stelle der aristokratischen Ständevertretung trat das auf demokratischer Grundlage beruhende Landeswahl- und Repräsentativsystem. Als in der ersten Hälfte dieses ewig unvergeßlichen Jahres das Prinzip der Rechtsgleichheit und der Freiheit in ganz Europa zum Siege gelangte, und unseren Welttheil mit seinen erhabenen Ideen erfüllte, wurde auch bei uns die Ausübung der politischen Rechte in die Hände des gesammten Volkes gelegt; die Nation aber konnte von diesen Rechten achtzehn kummervolle Jahre hindurch keinen Gebrauch machen, bis endlich die heiligen 1848ger Gesetze wieder hergestellt wurden. In diesen letzten zwei Jahrzehnten hat die Bürgerklasse eine große Bedeutung gewonnen, haben Handel- und Industrie zu blühen angefangen, haben die Bevölkerung, das Besitz-

thum und die Intelligenz unserer Städte von Tag zu Tag zugenommen, und so ist im Allgemeinen die Idee zur Geltung gelangt, daß die bürgerliche Klasse, welche bisher in unserer Legislative so zu sagen gar nicht vertreten war, fortan die heilige Pflicht habe, von ihren Rechten Gebrauch zu machen, auf welche sie unzweifelhafte Ansprüche hat, vermöge der Verdienste, welche sie sich um das Aufblühen des Landes erworben.

Durch die Annahme dieser Idee ist ein großer Theil der Wähler dieses Bezirkes zu der Ueberzeugung gelangt, daß jetzt, wo die staatsrechtlichen Fragen zum größten Theil schon entschieden sind — und es so nicht für jeden Vertreter unumgänglich nöthig ist, daß er tiefe staatsrechtliche Wissenschaft und Fachkenntniß besitze, — ein einfacher Bürger auf den Deputirtenstuhl zu setzen sei, ein Bürger in des Wortes strengster Bedeutung, ein solches Individuum, das die Wünsche und Bedürfnisse seiner Klasse und Standesgenossen besser kennt, als jene hervorragenden Männer, welche in Folge ihrer Geburt und ihrer bisherigen Laufbahn sich keine so gründliche Orientirung auf dem Gebiete des Handels und der Industrie und gehörige Auffassung der Bedürfnisse dieser beiden Klassen erworben haben. Deshalb begnügen Sie sich nicht damit, einen Bürger zu wählen, sondern wünschen, noch von einem andern Gesichtspunkt ausgehend, sich durch einen Kaufmann vertreten zu lassen.

Vor zwei, drei Jahrzehnten war die Klasse der Kaufleute und Industriellen in unserem geliebten Vaterlande noch sehr unbedeutend. Von ihrem politischen Einfluß, der wenig mehr als Null war, habe ich schon oben gesprochen, und es ist gewiß, daß die Schuld daran in der damaligen Verfassungsform lag. — Allein selbst in socialer Hinsicht vermochte sie keine Rolle zu spielen, konnte sie, mit einem Wort, sich nicht zu einer Bedeutung emporschwingen; einerseits wegen der allgemeinen Antipathie, welche in einem großen Theile der Nation gegen die Bestrebungen gemeinen Erwerbs bis zu der Zeit herab genährt wurden, wo unser unsterblicher großer Széchenyi mit seinen bahnbrechenden Reformen auch auf diesem Felde richtigere Ansichten zur Geltung brachte; anderseits in Folge des Umstandes, daß die Kaufleute und Industriellen beinahe ausschließlich einer andern Religion und Nationalität angehörten, als der Kern der Nation, und deshalb zu einer sehr untergeordneten Stellung verurtheilt waren.

Wie sehr haben die Verhältnisse sich seitdem geändert! In den Jahren, die auf den glorreichen Freiheitskampf von 1848, der ein besseres Schicksal verdient hätte, folgten, sahen wir mit dem Erlöschen jeder politischen Bewegung unser armes Vaterland dahinvegetiren. Die ausgezeichnetsten Kräfte des Landes verharrten in Passivität, jedermann zog sich von dem Felde der Action zurück, wenn er nicht gegen sein Vaterland arbeiten wollte, und so wie die den Tod ih-

res einzigen Sohnes beweinede Mutter, auf Speise und Trank vergeßend, nur ihrem Schmerze lebt, so that es auch die Nation, sie beweinte den Verlust ihrer Freiheit und vergaß die zu ihrer Erhaltung nöthigen Schritte. Das kaufmännische und das ihm verwandte industrielle Element war das einzige, das, obwohl es die dem Vaterlande geschlagenen Wunden mit eben so tiefem Schmerz empfand, als irgend ein Stand, der aus der Vaterlandsliebe gern ein Monopol machen möchte, verdamnte sich dennoch nicht zur Unthätigkeit; denn der Arme — und wir waren damals sehr arm — darf sich nicht ganz seinem Schmerze hingeben, er muß erwerben und in dem Moment an die Arbeit eilen, wo er sein einziges Kind zur Erde bestatten mußte. Wir Kaufleute haben so gehandelt: im Momente des tiefsten Schmerzes eilten wir zurück an unsere Beschäftigung und arbeiteten. Gefnebelt durch die Wiener Regierung, aller Erwerbsmittel beraubt, in allen unseren Bemühungen gehemmt, sind wir, trotz aller Hindernisse, aller Schwierigkeiten — fortgeschritten. Der Unternehmungsgeist, durch einseitige Gesetze darniedergehalten, und oft im Keime erstickt, erwachte immer wieder aufs neue und versuchte seine Kraft. Vom ganzen Auslande falsch beurtheilt, ungerecht verdammt, ließen wir doch nicht ab, sondern brachen unseren Bestrebungen neue Bahnen, und erschlossen so neue Gebiete. Mitten unter diesen Kämpfen wuchs die bisher verachtete Klasse der Kaufleute zu einem der bedeutenderen Factoren des Fort-

schrittes und Emporblühens des Landes heraus. Es ist keine Unbescheidenheit, wenn ich, uns selbst lobend, hiemit erkläre, daß Ungarns Kaufleute und Industrielle, indem sie die Wohlthaten der in den letzten Jahren an's Ruder gelangten vaterländischen Regierung und die Gunst der veränderten Zeiten geschickt benützten, heute sich kühn mit welcher immer Handels-Corporation Europa's messen können. Unser Unternehmungsgeist, unsere Intelligenz und Thätigkeit, unser Wohlstand und kaufmännisches Renommé erfreuen sich heut zu Tage in ganz Europa einer schönen Anerkennung, und das Aufblühen des Landes, die Hebung des Bodenwerthes, die Vermehrung des Nationalwohlstandes sind zu nicht geringem Theil — ohne deshalb andere Factoren zu unterschätzen — unsern Kaufleuten und Industriellen zu verdanken. Diese zu Ansehen gelangte Klasse hat ihre eigenen Interessen, solche Interessen, welche mit denen der übrigen Bürger nicht nur nicht collidiren, sondern mit ihnen so zu sagen identisch sind, deren Wichtigkeit jedoch von den andern Bürgern des Landes nicht so anerkannt wird, wie von uns, die wir ihre Anerkennung für nöthig erachten; — es ist daher zu wünschen, daß diese Interessen in dem gesetzgebenden Körper sachkundige Vertreter besitzen, und daß an dem Werke der Gesetzgebung Kaufleute und Industrielle, welche an der Spitze von größeren oder kleineren Unternehmungen stehen, theilnehmen mögen.

Von einem sehr ausgezeichneten Publizisten habe ich neulich gehört, daß auch Nichtkaufleute die Interessen des kaufmännischen Elements eben so erfolgreich vertreten können, wofern sie nur die nöthigen nationalökonomischen und sonstigen Merkantil-Disciplinen und Kenntnisse inne haben, wie jeder Kaufmann von Fach, und daß es daher nicht unumgänglich nöthig sei, daß Kaufleute in die Gesetzgebung gewählt werden.

Dies ist eine irrige Ansicht; es kommt mir nicht in den Sinn, die Wichtigkeit und Bedeutsamkeit der nationalökonomischen Wissenschaft gering zu achten, denn ich weiß es wohl, daß die Wissenschaft die beste Meisterin, die glaubwürdigste Lehrerin der Praxis ist. Allein so wie die Forschungen der Wissenschaft dem praktischen Leben seine Richtung geben, ebenso kann auch die Wissenschaft nicht bestehen, wenn sie die Erfahrungen des praktischen Lebens nicht berücksichtigt. Die Verbindung der Theorie mit der Praxis zeugt die schönsten Resultate, und die Legislative muß, in welcher Richtung immer sie auch wirken will, auf die Bemerkungen des praktischen Mannes nicht weniger achten, als auf die Systeme und Regeln des Theoretikers, wenn sie anders mit den zu gebenden Gesetzen der Idee der Wahrheit und den Bedürfnissen des Lebens in gleicher Weise entsprechen will.

Demzufolge ist meiner anspruchslosen individuellen Ansicht nach die Theilnahme und Mitwirkung praktischer Kauf-

leute an der Legislative nicht bloß billig und gerecht, sondern auch unumgänglich nothwendig.

Den dritten Gesichtspunkt, dessen Berücksichtigung Sie für nothwendig erachten, will ich nur kurz erwähnen. Der jüngst verlossene Reichstag hat, indem er das heilige Wort der Gleichberechtigung verkündete und mit der bisher befolgten konfessionellen Intoleranz brach, auch jene Schranken niedergeworfen, welche die mosaischen Bürger dieses Vaterlandes von den übrigen Landesbürgern sonderten. Sie wünschen die Verkörperung dieses erhabenen Wortes, und wollen die im Gesetzartikel XVII: 1867 sanktionirte Idee ausführen und beweisen, daß die Scheidewände nicht bloß auf dem Papiere, sondern auch in Wirklichkeit niedergerissen sind.

Ein Theil der Wähler dieses Stadttheiles hält es für keine Unbescheidenheit, wenn er von seinem erst kürzlich erlangten gesetzlichen Rechte zu Gunsten eines seiner eigenen Glaubensgenossen Gebrauch macht, der andere Theil aber hält es für billig, sie darin großherzig zu unterstützen. Wenn Sie, meine geehrten Mitbürger, auf jenes glänzende Recht gestützt, meine geringfügige Person mit Ihrem Vertrauen beehren wollen, indem Sie mich zum Reichstagsrepräsentanten wählen, so werde ich im Gefühle meiner schwachen Kraft mit schwerem Herzen zwar, aber mit dem aus dem Bewußtsein redlichen Willens und Strebens geschöpften Muthе mich dahin aussprechen, daß es mir nicht sowohl um die Erlangung einer glänzenden Auszeichnung, als viel-

mehr um die Erfüllung patriotischer Pflichten zu thun ist, wenn ich mich hiemit bereit erkläre, die Kandidation zum Reichstagsrepräsentanten anzunehmen.

Ich weiß wohl, daß ich nun in Folge dieser Erklärung mein politisches Glaubensbekenntniß vor Ihnen abzulegen hätte.

Ich befinde mich nicht in der glücklichen Lage, mich auf mein politisches Vorleben berufen zu können, und kann nicht, wie so viele andere Deputirten-Kandidaten, welche schon oft Gelegenheit gehabt, ihre Ideen vor ihren Wählern zu entwickeln, darauf verweisend, Sie damit zufriedenstellen, daß ich sage: was ich bisher gewesen, das werde ich bleiben. Ich bin nicht einmal in der vortheilhaften Lage, über die auf dem künftigen Reichstage wahrscheinlich aufs Tapet kommenden Hauptfragen bereits so orientirt zu sein, daß ich schon jetzt in eine meritorische Erörterung derselben mich einzulassen und mit einer unabänderlichen und motivirten Meinung hervortreten könnte. Mein Beruf gestattete mir nicht, mich bisher eingehend mit der Politik zu beschäftigen, und so kann ich nur in ganz allgemeinen Umrissen die Ideen und Grundsätze darlegen, welche mich bis jetzt in meiner Beurtheilung der Landesangelegenheiten geleitet haben, und mich hinfort bei einer eventuellen Entscheidung derselben leiten werden.

Ich bin ebenso, wie ich es von Ihnen, meine geehrten Mitbürger, voraussetze, ein Mann und Getreuer der

Deákpartei. Da jedoch diese Partei in Bezug auf die Aufgaben des künftigen Reichstags ein erschöpfendes Programm noch nicht ausgegeben hat, so habe ich damit in Bezug auf die Zukunft überhaupt nur sehr wenig gesagt; doch erkläre ich mit Bezug auf die Vergangenheit mit aller Entschiedenheit, daß ich die Errungenschaften des jüngsten Reichstags schätze, daß ich mich mit den von demselben geschaffenen Institutionen einverstanden erkläre, und mit aller Kraft an denselben festhalte, womit ich hauptsächlich und vornehmlichst gesagt haben will, daß ich die Frage des Ausgleichs als durch die Gesetze des jüngsten Reichstages definitiv gelöst betrachte, wengleich ich die dadurch geschaffene Basis, wie sich ja der Weise unsers Vaterlandes Franz Deák selbst in diesem Sinne äußerte, nicht gerade für die vollkommenste, jedoch unter den obwaltenden Verhältnissen für die einzig mögliche und erträgliche halte. Wir können, von dieser Basis ausgehend, unsere Verfassung vervollkommen, doch dürfen wir diese Basis nicht erschüttern.

Indem ich daher anerkenne, daß die staatsrechtlichen Fragen als vollständig gelöst zu betrachten sind, und den Gegenstand einer neuen Debatte nicht bilden können, glaube ich, daß des künftigen Reichstags eine andere große Arbeit harret, und die besteht in der Heilung der uns durch die traurige Vergangenheit geschlagenen Wunden, in dem Nachholen dessen, was wir vernachlässigt oder versäumt, so wie

in der Verwirklichung der mit dem Zeitgeist Hand in Hand gehenden Reformen.

Gestatten Sie mir, daß ich in Bezug auf diese Fragen Ihnen meine Ansichten ganz im allgemeinen entwickle.

Ich glaube, daß es die Aufgabe des Staates ist, seine gesammten Bürger je freier, in des Wortes höherer Bedeutung, je vollkommener, und somit je glücklicher zu machen.

Die Freiheit allein, blos ihrer strikten wörtlichen Bedeutung nach genommen, ist weder für den Staat noch für die denselben bildenden Individuen hinreichend; es ist nothwendig, daß wir im Stande seien, dieselbe auch aufrecht zu erhalten und zu vertheidigen. Dieß bedingt Macht, und Macht ist nichts anderes als die mit einander im Einklang stehende Entwicklung der geistigen und materiellen Kräfte in letzter Analyse der mit geistiger Vollkommenheit gepaarte materielle Wohlstand.

Es ist daher nothwendig, daß wir gebildet und wohlhabend werden, weshalb wir mit unseren gesammten Kräften und auf jede mögliche Weise dieses Ziel zu erreichen bestrebt sein müssen. Diese Idee muß wie ein rother Faden sich durch jeden dem künftigen Reichstag vorzulegenden Gesetzentwurf ziehen und gebe Gott, daß sich die gesammte Gesetzgebung des Landes nur für diese Ideen ereifere.

Die Verbesserung und Vereinfachung unserer Gerichtspflege, die Schaffung von Handels- und anderen wohlthätigen Gesetzen, die Organisirung der Municipien und Ge-

meinden, die zeitgemäße Umänderung der Volkserziehung und der höheren wissenschaftlichen Institute, beziehungsweise die Vermehrung von Schulen aller Art und die Erweiterung der bestehenden, die Unterstützung der schönen Künste, die Vervollkommnung des Landwehr-Systems, Straßen und Kanalbauten, die Ergänzung unseres Eisenbahnnetzes, der Abschluß von Handelsbündnissen und Handelsverträgen, die Unterstützung der Rohproduktion und der Industrie, die Erleichterung und gerechtere Vertheilung der Steuerlast, die Herabminderung produktiver Ausgaben, die Steigerung unserer Einkünfte, die Hebung und Verschönerung unserer Hauptstadt: alle diese Bestrebungen sind nichts anderes, als die einzelnen Wege, die dem gemeinschaftlich ersehenten segensreichen Ziele entgegenführen.

Wie ich in allen diesen Fragen stimmen werde, das können Sie, geehrte Herren, schon im vorhinein wissen. In den Kreisen, in welchen ich bis jetzt thätig war, habe ich immer zu der Fahne der Freisinnigkeit und des Fortschrittes geschworen, und nimmer werde ich von den Ideen des Fortschrittes und des Liberalismus lassen.

Und hiernach — indem ich Ihnen für Ihre freundliche Rücksicht danke — gestatten Sie mir, daß ich mein ganzes politisches Glaubensbekenntniß in die unvergleich-

lichen Worte unseres unsterblichen Dichters Kőlcsei zusammenfasse:

Hass! Alkoss! Gyrapits!
S a haza fényre derül.*)

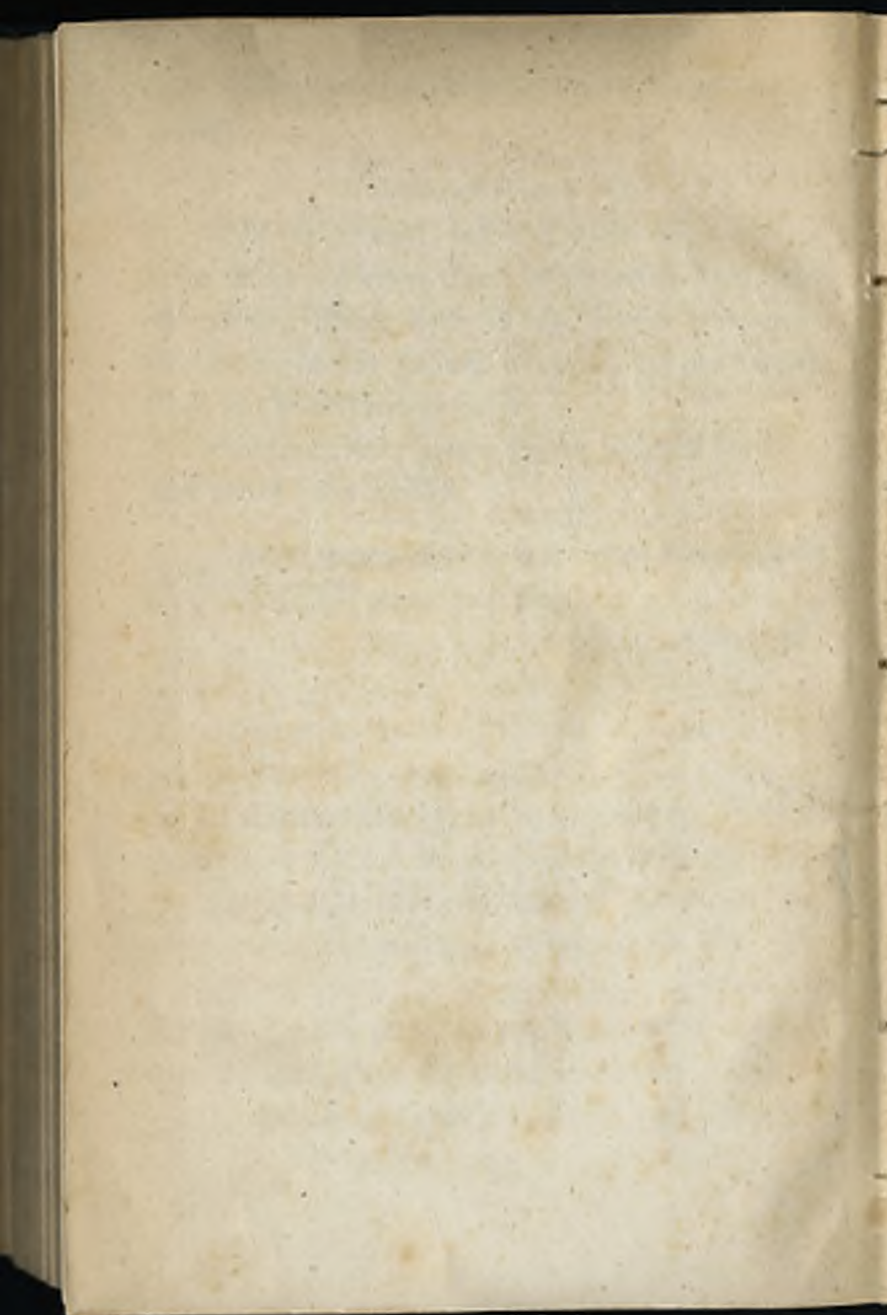
Gebe der Himmel, daß noch unsere Generation in diesem Glanze sich sonnen könne; ich für meinen Theil werde mich glücklich fühlen, wenn ich dazu berufen sein werde, diese ersehnte schönere Zukunft, wenn auch nur zum kleinsten Theil, mit herbeiführen zu helfen.

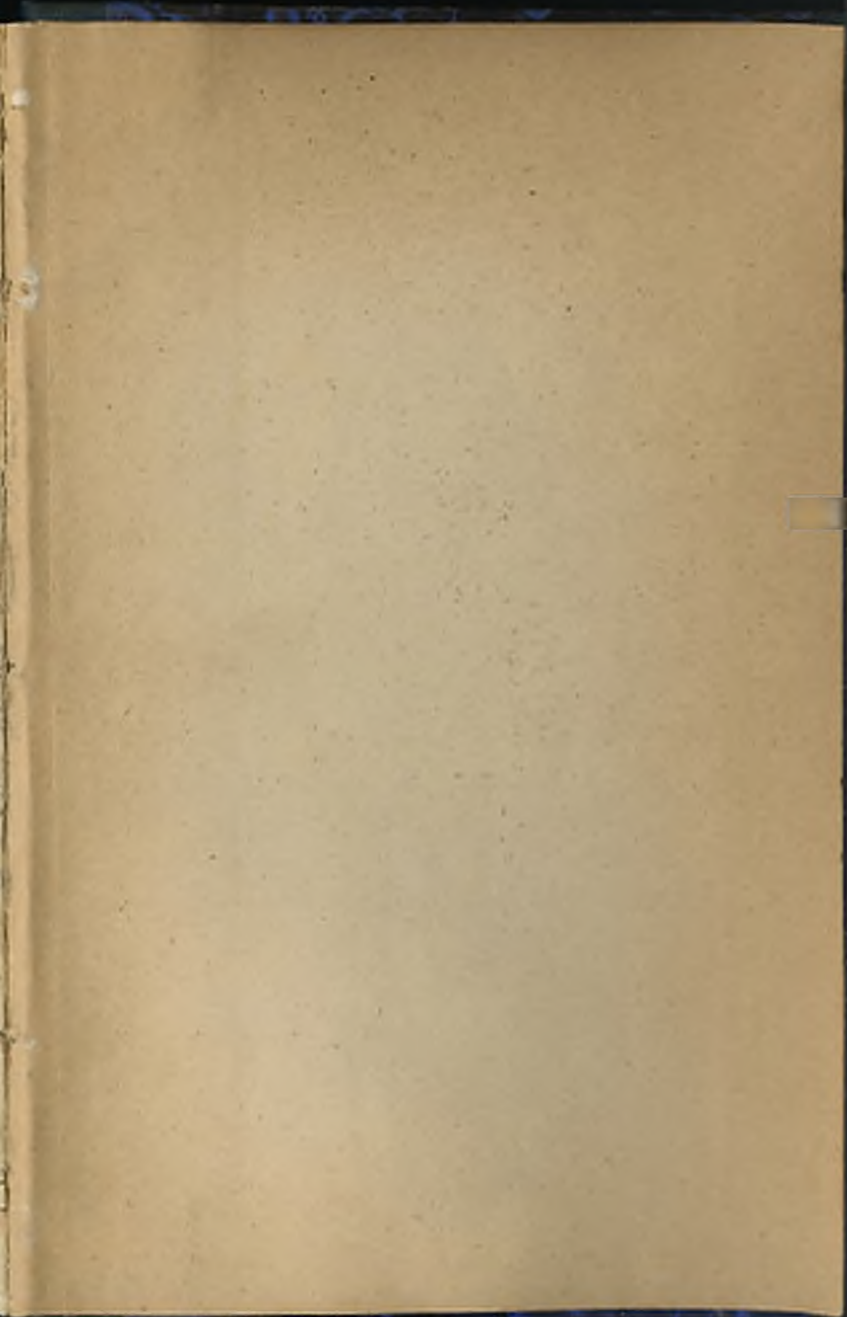
Empfangen Sie, geehrte Herren nochmals den Ausdruck meines tiefen Dankes.

*) Wirke! Gründe! Mehre! und so wird ein heller Morgen für das Vaterland anbrechen.

DE BALLAGI GEZA

THE BIBLE SOCIETY

2012

2009

